

**АНАЛИЗА ЕФЕКТА
НАЦРТА ЗАКОНА О ДУАЛНОМ МОДЕЛУ СТУДИЈА
У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ**

1. КЉУЧНА ПИТАЊА ЗА АНАЛИЗУ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И ПРАВИЛНО ДЕФИНИСАЊЕ ПРОМЕНЕ КОЈА СЕ ПРЕДЛАЖЕ

Полазећи од потребе за достизањем и одржавањем релевантности образовања¹, као једим од циљева Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године („Службени гласник РС“, број 107/12, у даљем тексту: Стратегија) и водећи се позитивним искуствима европских земаља, Влада Републике Србије као један од елемената у оквиру приоритета „Образовање за 21. век“ поставила увођење дуалног образовања.

Релевантности образовања је Стратегијом дефинисана као циљ који треба достићи у односу на цео систем образовања и васпитања. У смислу Нацрта закона, достизање релевантност се односи на усаглашавање система високог образовања са потребама тржишта рада. Ради достизања овог циља, у претходних неколико година извршене су одговарајуће допуне системских закона које се односе на веће учешће послодаваца - Закона о основама система образовања и васпитања и Закона о високом образовању, а донет и је и Закон о националном оквиру квалификација Републике Србије, којим је, институционализовано учешће социјалних партнера у изградњи система квалификација. У области средњег образовања и васпитања усвојен је Закон о дуалном образовању („Службени гласник РС“, број 101/17) који уређује садржај и начин остваривања дуалног образовања, узајамна права и обавезе ученика, родитеља, средње школе и послодавца, материјално и финансијско обезбеђење ученика и друга питања од значаја за дуално образовање.

У области високог образовања, Законом о високом образовању („Службени гласник РС“, бр. 18/17, 27/18 – др. закон и 73/18) који је донет 2017. године, уведена су нова законска решењима којима се омогућава институционализовање сарадње између привреде, односно послодаваца и високошколских установа. Тако се у члану 39 Закона о високом образовању дефинише да ангажовање студента обухвата и студентску праксу, у члану 96. даје се могућност високошколској установи да организује студентску праксу, између осталог, и као део студијског програма. Даље, чланом 60. Закона о високом образовању високошколска установа успоставља нови орган – Савет послодаваца“ ради остваривања сарадње на развоју студијских програма у складу с потребама тржишта рада. Коначно, чланом 80. Закона о високом образовању омогућено је, под одговарајућим условима, ангажовање тзв. предавача ван радног односа на стручно-апликативним

¹ Део први Контекст, концепт и циљеви Стратегије - 3. Циљеви развоја образовања, став 4. тачка 3) Стратегије развоја образовања у Србији 2020: „3) достизање и одржавање релевантности образовања, посебно оног које се потпуно или делимично финансира из јавних извора, тако што ће се структура система образовања усагласити са непосредним и развојним потребама појединаца, економског, социјалног, културног, истраживачког, образовног, јавног, административног и других система;“

предметима, чиме се формално озакоњује ангажовање стручњака из привреде у настави.

Иако су наведена законска решења у дала правни основ да се унапреди сарадња високошколских установа и привреде, њима није створен правни основ да се уведе дуални модел студија. За разлику од модела студирања уз рад („*part-time*“), код дуалног модела студија практична обука, рад или пракса код послодавца саставни су део студијског програма, што подразумева потписивање уговора с послодавцем и студирање на две различите локације – на високошколској институцији и у компанији. Поред тога, код студирања уз рад, области рада и студирања могу се веома разликовати.

Дуални модел студија третира и послодавца као окружење за учење студента заједно са високошколском установом. То је практично врста учења, односно обуке, која обухвата три групе учесника: студенте, високошколске установе и послодавце. Овако формирано окружење комбинује традиционалне методе учења у учионици (тзв. теоријске едукације) заједно с радом код послодавца патнера (тзв. практична едукација) и иновативним процесима, као последице стицања искуства у фирмама и радом студената на истраживачким пројектима. При томе су наставни садржаји међусобно детаљно усаглашени а студијски програми морају да задовоље одговарајуће академске стандарде. С послодавцем код ког се обављају предвиђени периоди практичног рада, закључује се уговор дуалном моделу. Области у којима се упоредној пракси најчешће нуде дуалне студије су: економија, финансије и менаџмент, техника и инжењерске науке, информационе технологије и здравство.

Основни циљ дуалног образовања огледа се у премошћавању јаза између теоријских и практично стечених знања, те брзог прилагођавања променама у глобализованој економији. Тиме се омогућава сваком студенту тзв. индивидуални пут учења („персонализација студирања“ кроз артикулацију теоријских и практично стечених знања у току академске године) до формалног стицања високошколске дипломе а истовремено се обезбеђује препознатљивост таквог начина студирања, добијање надокнаде за рад и могућност запошљавања код послодавца који је партнер високошколске установе у реализацији дуалног модела студија.

Доношењем закона о дуалном моделу студија, створио би се одговарајући правни оквир којим би се дефинисао садржај и начин остваривања дуалног модела студија у високом образовању, узајамна права и обавезе студената, високошколских установа и послодавца, материјално и финансијско обезбеђење студената, као и друга питања од значаја за реализацију студија по дуалном моделу.

Нацрт закона даје правни оквир који је довољно уопштен, али истовремено флексибилан, и који се примењује у зависности од потреба високошколских установа које нуде академско и струковно образовање и које су заинтересоване да њихови студенти стичу знања и кроз учење кроз рад у компанијама и да тај рад буде вреднован, кроз плаћање накнада, плаћање школарина, стипендија или на неки други начин.

Доношење Нацрта закона утврђује имаће утицај на следеће групе:

- 1) на високошколске установе:
 - нови и атрактивни студијски програми за студенте;
 - пружање студентима најквалитетнијих знања и вештина потребних за рад;
 - наставници преко својих студената добијају повратне информације из о најновијим достигнућима у реалном (сектору) привреди и на тај начин могу модернизовати своје студијске програме.
- 2) послодавце:
 - успостављање блиске сарадње са универзитетима;
 - бољи увид у студијске програме које организује универзитет;
 - увид у студентски потенцијал и евалуацију будућих запослених
 - развој нових и иновативних идеја;
 - пружање подршке за имплементацију одговарајућих пројеката;
 - развој нових студијских програма и пројеката заједно са високошколским установама.
- 3) студенте:
 - дуалне студије повећавају компетенције ученика, запошљивост и њихову већу конкурентност на тржишту рада; -
 - учећи кроз рад у компанији имају могућност да буду у току са најновијим технологијама;
 - кроз процес праћења од стране послодавца током студија, студенти могу лакше добити посао у компанији успостављају ;
 - студенти доприносе радним процесима у компанији и примају адекватну накнаду.

Радна група која је сачинила Нацрт закона користила је резултате истраживања која су спроведена у оквиру европских пројеката који се баве дуалним образовањем у високом образовању EduDual и EDU-LAB². Координатори ова два пројеката били су и чланови Радне групе за израду Нацрта закона.

У оквиру пројекта EDU-LAB спроведена су истраживања³ Status quo пре и Status quo после пилотирања дуалног модела.

Анализа Status quo пре пилотирања дуалног модела, која је спроведена анонимно међу 31 студентом Универзитета у Београду, показала је следеће:

- иако је велики број студената рекао да имају практично искуство, више од 90% њих није било задовољно њиме, а значајан проценат њих уопште није имао никаквог практичног рада;
- 71% студената који су учествовали у истраживању сматрало је да би имали више могућности да нађу посао да су имали практични рад током студија
- 68% студената који су учествовали у истраживању сматрало је да нису у потпуности спремљени за будуће радно место

² EduDual Erasmus+ <https://dualedu.ef.uns.ac.rs/index.php>

Edu-Lab <http://www.interreg-danube.eu/approved-projects/edu-lab>

³ http://www.interreg-danube.eu/uploads/media/approved_project_public/0001/31/a092dc5b29d7656594e7808f85f731fc62f12038.pdf стр. 159-179

– 68% студената који су учествовали у истраживању сматрало је би их увођење дуалног модела студија у високо образовање боље припремило за будуће запослење.

Анализа Status quo после спроведена је тако што су се компанија Горење д.о.о. Београд и Факултет за финансије, економију и администрацију споразумеле да идентификују студијске програме који би могли да се реализују по дуалном моделу. Због дугог трајања поступка акредитације, полазна основа је била да се у постојећим студијским програмима унапреди студентска пракса. Циљ унапређења студентске праксе био је да се кроз период од три месеца студенти реализују пројектни задатак који је повезан са теоретски знањима која су стицали у оквиру студијског програма. По завршетку праксе, 31 студент са основних, мастер и докторских студија који је прошао праксу је анкетирани, а анализа је показала следеће:

– 71% интервјуисаних студената очекивало је да ће имати неку врсту практичног рада током студија, док 10% то уопште није очекивало;

– 74% је рекло да је стекло довољно практичног искуства током студија, од чега 56% веровали су да су могли да стекну више практичног искуства током периода студирања, а 44% верује да је то због дуалног програма;

– 35% испитаника рекло је да ће због дуалног модела вероватније наћи запослење;

– 71% испитаника сматрало је да су потпуно спремни за своју будуће радно место. У поређењу са истим питањем у пре Status quo анализе, 68% анкетираних студената (који нису похађали унапређену студентску праксу) сматрало је да није у потпуности припремљено за будуће радно место, и овде се може приметити значајна разлика;

– 90% испитаних студената верује је да би их увођење дуалног програма у високом образовању боље припремило за будуће запошљавање;

– 58% интервјуисаних студената је изјавило да би чак повећали количину учења заснованог на раду у пилот дуалном програму (унапређеној пракси) који су похађали;

– 74% студената је изјавило да би се након завршетка пилот дуалног програма (унапређене праксе) осећало спремним да преузме одређене обавезу и задатке када добије посао.

Иако нема директне везе са дуалним моделом студија у високом образовању, као један од корисних показатеља перцепције релевантности високог образовања у односу на тржиште рада, разматрани су резултати истраживања о уређењу радних пракси које су спровели Тим за социјално укључивање Владе Републике Србије и Београдска отворена школа⁴.

Подаци из резимеа овог истраживања показали су да је:

– 50% младих учествовало у барем једном програму пракси без менторства;

– 68% младих је учествовало у барем једном програму пракси без евалуације програма;

⁴ <http://www.bos.rs/rs/publikacije-kvalitetne-radne-prakse/701/2017/04/10/unapredenje-pravnog-okvira-za-uređenje-radnih-praksi-u-republici-srbiji-2017.html>

- 82% младих је учествовало у барем једном програму пракси без потписаног уговора;
- 83% младих је учествовало у барем једном програму пракси без добијеног сертификата.

Сумирајући податке наведених истраживања може се констатовати снажна потреба да се кроз сарадњу послодаваца и високошколских установа унапреди стицање практичних знања још на нивоу студијског програма, а дуални модел студија представља једну од могућности која је показала значајне резултате у други државама.

Искуства⁵ других држава у реализацији дуалног образовања су различита и може се рећи да је свака развила дуални модел студија према својим специфичним потребама.

Статистика Савезног завода за стручно образовање у Немачкој говори да је понуда дуалних студијских програма веома добра. На пример, само у периоду од 2006. до 2011. године, број дуалних студијских програма је порастао за преко 50 одсто. У 2014. години број таквих програма је достигао цифру од око 1.500 понуда.

На основу података који су доступни за 2018. годину⁶, може се приметити да су у Немачкој у дуалне студијске програме укључени сви типови ВШУ, али да се од укупног броја ових програма 64% одвија у високим струковним школама, 23% на стручним академијама, свега 7% на традиционалним универзитетима и 6% на тзв. дуалним високим школама. На интернет страници <https://www.wegweiser-duales-studium.de/2019/> може се видети понуда места на студијским програмима по дуалном моделу које студентима нуде саме компаније. Према подацима са овог сајта, за школску 2019/2020. годину преко 2000 компанија у Немачкој нуде дуалне програме.

Добар пример примене дуалног модела студија у високом образовању у јавном сектору заступљен је у Француској где велике државне фирме (нпр. Електропривреда Француске) с више од 2.500 запослених имају обавезу да међу запосленима имају одређени број дуалних студената (минимално 5%). У Електропривреди Француске је према подацима из 2016. године било запослено око 6.000 дуалних студената од којих је добило посао 88% а с њима је радило 5.500 индустријских ментора!

Поред примера из високо развијених држава, разматран је и пример Мађарске. Главни циљ мађарске владе је био да се после више од две деценије динамичке привредне транзиције побољша систем високог образовања како би задовољио потребе тржишта рада и како би се повећала конкурентност земље кроз сарадњу високошколских установа и локалних компанија. Карактеристике транзиције у Мађарској су везане и за чињеницу да највећи број страних инвеститора долази из Немачке, а да је предводник позитивног економског развоја аутомобилска индустрија. Тако је у периоду од 2010. до 2014. године дошло до потпуног реструктурирања система високог образовања у Мађарској, како у

⁵ <https://dualedu.ef.uns.ac.rs/index.php/events-and-activities/32-prof-dr-ing-nenad-zrnica-author-of-title-challenges-in-higher-education>

⁶ https://www.wegweiser-duales-studium.de/fileadmin/user_upload/Inhalte/wegweiser-duales-studium.de/infos/E-Book-Duales-Studium-2018.pdf

образовном тако и у погледу њиховог функционисања (http://www.ocerint.org/intcess16_epublication/papers/230.pdf), кроз претходно пажљиву анализу немачког искуства и имајући у виду да је мађарски систем високог образовања традиционално више био усмерен ка теоријском, а мање ка практичном знању – што је праћено промовисањем студија у техничко-технолошким и природним наукама и информационим технологијама од стране државних органа. Мађарска влада је покренула и програм реиндустријализације земље са циљем да се повећа удео индустријске производње у БДП-у са скоро 23% на 30%. Правни основ за увођење дуалног образовања у високо образовање Мађарске, створен је изменом Закона о високом образовању из јула 2014. године (http://www.tka.hu/docs/palyazatok/the_dual_system_in_higher_education.pdf), узимајући тзв. немачки модел као основни узор, наравно уз одговарајуће модификације и прилагођавање националним потребама. У јануару 2015. основан је тзв. Савет за дуално образовање (чланови су били именовани од стране различитих министарстава, Ректорске конференције, Привредне коморе, Инжењерске коморе, Националне асоцијације за економију пољопривреде), чиме је званично одобрено покретање таквих програма али и акредитација партнерских компанија. Студијски програми започети су у школској 2015/2016. години (у периоду пре формализације ових програма 2012. и 2013. године су започели тзв. пилот програми, и то код студијских програма везаних за аутомобилску индустрију – најпре инжењерство возила у трајању 7 семестара, где су у пилоту учествовале 2 компаније и 25 студената, а осим једног случаја студента који је наставио школовање у иностранству, нису забележени случајеви напуштања студија, а затим следеће године везано за машинство и инжењерски менаџмент у логистици са 125 студената и 25 инволвираних компанија). Повољни предуслови за почетак дуалних студијских програма у високом образовању Мађарске, створени су великим износом инвестиција из иностранства. Тако су, нпр. у 2013. години, директне стране инвестиције у Мађарској премашиле 15 милијарди евра а у истој години је било регистровано скоро милион компанија (http://bruessel.daad.de/medien/bruessel/veranstaltungen_2015/hungarian_ministry_of_higher_education.pdf). Жеља већине иностраних инвеститора је била да добију дипломце са стеченим практичним и радним искуством. Компаније које учествују у програму, а које се могу по овом питању и конзорцијумски удружити, имају финансијске подстицаје по основу пореских олакшица и могу се пријавити за финансијску подршку при набавци опреме која се користи за обуку студената који уписују дуалне студијске програме. Око 2,2 милијарде форинти (око 7,1 милион евра) је намењено за подршку овом програму у периоду 2014–2020. Међутим, у првој школској години када су ови студијски програми започети, само око 40% расположивих места на дуалним студијским програмима је попуњено и компаније су пријавиле потешкоће у проналажењу мотивисаних и довољно квалификованих кандидата. Од осталих „дечјих болести“, у дуалним студијским програмима постојали су проблеми везани за координацију између универзитета и компанија, недостатак одговарајуће литературе за студенте, преоптерећеност студената због неуравнотежености наставних планова и програма, проблеми везани за распоред предавања и рад у фирмама, ментори у компанијама су били необучени у погледу педагошких знања и вештина и споро су се прилагођавали новом систему образовања, итд. Међутим, с временом се овакви

проблеми постепено превазилазе а цео систем дуалног образовања се креће у добром правцу.

2. КЉУЧНА ПИТАЊА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ЦИЉЕВА

Усвајање Нацрта закона неопходно је како би се створио правни основ за остваривање дуалног модела студија у високом образовању, а увођење дуалног образовања, као што је у првом делу анализе поменуто, представља један од приоритета Владе Републике Србије у оквиру приоритетног циља Образовање за 21. век.

Кључна предложена решења

1. дефинисање кључних појмова везаних за дуални модел студија

– појам **дуални модел студија** дефинисан је као је модел реализације наставе на студијским програмима у високом образовању у коме се кроз активну наставу на високошколској установи и практичну обуку и рад код послодавца (учење кроз рад), стичу, усавршавају, односно изграђују знања, вештине, способности и ставови (компетенције) у складу са студијским програмом и стандардом квалификације;

– појам **учење кроз рад** дефинисан је као интегрални део студијског програма по дуалном моделу студија који носи одређени број ЕСПБ бодова и представља организован процес током кога студенти под надзором ментора код послодавца радећи код послодавца примењују теоријска знања у реалном радном окружењу, имају непосредан додир са пословним процедурама и технологијама које се користе у пословном свету, повезују се са запосленим професионалцима и припремају се за свет рада;

– појам „ментор код послодавца” односи се на лице ангажовано код послодавца, које непосредно обезбеђује да се током учења кроз рад реализују садржаји утврђени студијским програмом и одговорно је да студенти стекну компетенције прописане студијским програмом и стандардом квалификације;

– појам „план реализације учења кроз рад” односи се на план рада који садржи опис активности, место и динамику остваривања учења кроз рад који заједничк доносе високошколска установа и послодавац.

2. прописивање начина акредитације и специфичности студијских програма по дуално моделу

– Нацрт закона предвиђа да се студијски програм по дуалном моделу може акредитовати као самостални студијски програм или као један од модула у оквиру студијског програма и поред елемената прописаних законом који уређује високо образовање и стандардима за акредитацију, садржи опис и обим учења кроз рад исказан у сатима и ЕСПБ бодовима, при чему у изради програма учествују и послодавци.

– Нацрт закона уводи нови правни институт - давање сагласности за организацију модула у оквиру акредитованог студијског програма за остваривање студијског програма по дуалном моделу, без повећања броја студената из акредитације. Захтев за добијање сагласности подноси се Националном телу за акредитацију и проверу квалитета у високом образовању (НАТ) уз достављање елабората чију садржину прописује Национални савет за високо образовање на предлог НАТ. На овај начин омогућава се да високошколска установа која успостави одговарајућу сарадњу са послодавцима у релативно кратком року одговори на захтеве тржишта рада и понуди одговарајуће студије по дуалном моделу. Добијена сагласност важи докле и акредитација студијског програма, па ће високошколска установа приликом подношења захтева за нову акредитацију морати да укључи модул по дуалном моделу уколико жели и даље да реализује овај модел студија.

– Посебне стандарде за акредитацију студијских програма по дуалном моделу донеће Национални савет за високо образовање, за шта је прелазним одредбама Нацрта закона предвиђен рок од шест месеци од дана ступања на снагу закона. Форму и садржину елабората који се подноси за добијање сагласности за организовање модула о оквиру акредитованог студијског програм утврдиће Национални савет за високо образовање на предлог Националног акредитационог тела.

– Нацртом закона прописују се обим, период и место реализације студија по дуалном моделу и то на начин значајно другачији у односу на обим, период и место реализације утврђене важећим стандардима за акредитацију студијских програма. Чланом 6. став 1. Нацрта закона предвиђен је однос од 450 часова активне наставе и 450 часова учења кроз рад, што у укупном оптерећењу од 900 часова одговара максималном оптерећењу од 900 часова који је прописан важећим стандардима за акредитацију студијских програма.

– Предвиђено је да се упис студената на студијске програме по дуалном моделу студија реализује путем конкурса, у складу са Законом о високом образовању, док ће се општим актом високошколске установе утврђују специфични услови за упис студената на студијске програме по дуалном моделу, као и услове преласка студената са дуалног на друге моделе студија, односно преласка на дуални модел студија.

3. уређивање међусобних односа високошколске установе и послодавца као и послодавца и студента

– Нацртом закона прописани су обавезни елементи уговора о дуалном моделу који закључују високошколска установа и послодавац и уговора о учењу кроз рад који закључују послодавац и студент, као и последице раскида оба уговора;

прописано је обавезно материјално и финансијско обезбеђење за студенте које обезбеђује послодавац. Материјално обезбеђење подразумева средства и опрему за личну заштиту на раду, накнада стварних трошкова превоза до места извођења учења кроз рад и назад, највише у висини цене превозне карте у јавном саобраћају, уколико послодавац није обезбедио сопствени превоз, накнаду трошкова исхране у складу са општим актом послодавца као и осигурање за случај

повреде током учења кроз рад код послодавца. Финансијско обезбеђење студената представља накнаду за учење кроз рад која се исплаћује по сваком сату проведеном на учењу кроз рад у нето висини од најмање 50% основне зараде запосленог који ради на истим или сличним пословима, у складу са законом. Накнада за учење кроз рад на основним студијама може се исплаћивати и у различитим износима по годинама студија сходно нивоу знања студената, у распону од 30 – 70% од основне зараде запосленог који ради на истим или сличним пословима, с тим да укупна накнада за учење кроз рад исплаћена на нивоу студијског програма мора да износи најмање 50% од основне зараде запосленог исплаћене за исти период. Нацрт закона даје могућност послодавцу који истовремено сноси трошкове школарина, да изврши умањење надокнаде за учење кроз рад до износа школарине.

3. ДА ЛИ СУ РАЗМАТРАНЕ АЛТЕРНАТИВЕ ПРЕДЛОЖЕНИМ РЕШЕЊИМА

У току израде Нацрта закона разматрана су алтернативна решења у погледу поступка акредитације студијских програма по дуалном моделу и у погледу висине накнаде за учење кроз рад.

Поред основног поступка акредитације студијских програма по дуалном моделу, за које ће Национални савет за високо образовање донети посебне стандарде за акредитацију, разматрана је и могућност да се направи нови поступак који би у краћем року омогућио реализацију дуалних студија. Са аспекта контроле квалитета, а имајући у виду остојећи поступак акредитације, иницијално полазиште било је да се остане само при редовној акредитацији јер се само кроз тај поступак обезбеђује провера испуњености стандарда. Дуални модел, за разлику од стандардног, није могуће реализовати без послодавца код којих би се реализовало учење кроз рад, стога је било важно да Нацрт закона подстиче а не да демотивише послодавце да се укључе у реализацију дуалног модела студија. Креирање програма дуалних студија треба да буде резултат објективних потреба послодавца за квалификованом радном снагом са развијеним специфичним компетенцијама. Успешни послодавци се брзо прилагођавају условима на тржишту и за то је би било нереално очекивати да ће послодавац увек имати времена за окончање редовног поступка акредитације (који се према Закону о високом образовању окончава у року од 9 месеци од дана подношења комплетног захтева, не рачунајући при томе време за припрему документације за акредитацију). Постојање само оваквог начина увођења студијских програма по дуалном моделу засигурно не би било довољно интересантно за послодавце. Такође, с обзиром на преоптерећеност наставника који носе акредитацију, поставља се и питање да ли би колико би и саме високошколске установе биле заинтересоване да акредитују студије по дуалном моделу.

Стога је предложено решење да се, попут мањих измена студијског програма ради усклађивања са новом организацијом које не пролазе поступак акредитације (члан 53 став 2. Закона о високом образовању) дуални моделу прођу

неку врсту давања сагласности. Међутим, имајући у виду да однос активне наставе и учења кроз рад код послодаца у дуалном моделу у односу 50-50%, овакво решење се не би могло подвести под мању измену и било би спорно са аспекта контроле квалитета. Коначно решење које се нашло у Нацрту закона предвиђа потпуно нови правни институт који се први пут уводи овим законом – давање сагласности за организовање модула у оквиру већ акредитованог студијског програма без повећања броја студената. На овај начин се на најјефикаснији начин користи акредитационо оптерећење већ наставника на заједничким предметима у оквиру студијског програма и практично је високошколској установи остало да пријви само наставнике за специфичне предмете са модула по дуалном систему. Уз доношење посебних стандарда за акредитацију студија по дуалном моделу и прописивање садржаја елабората за добијање сагласности, обезбеђена је оптимална брзина добијања сагласности за реализацију студијског програма (и флексибилност у односу на послодаваца код којег ће се реализовати учење кроз рад) од два и по месеца, а да није изгубљено на контроли квалитета самог студијског програма.

4. КЉУЧНА ПИТАЊА ЗА АНАЛИЗУ ФИНАНСИЈСКИХ, ЕКОНОМСКИХ И ДРУШТВЕНИХ ЕФЕКТА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити средства у буџету Републике Србије, односно буџету аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе.

Дуални модел студија није обавезан, већ само представља могућност коју имају високошколске установе. Трошкови који ће настати у примени овог закона су накнаде за посупак акредитације (које се и иначе плаћају Националном телу за акредитацију и проверу квалитета у високом образовању) и за поступак давања сагласности за организовање модула у оквиру акредитованог студијског програма. Ове накнаде сnose високошколске установе.

Послодавци учествују у реализацији дуалног модела студија само ако имају сопствени интерес, тако да се не може говорити о оптерећујућим трошковима за њихово пословање.

Иако се не би могло рећи да само учествовање послодаваца коа привредних субјеката у реализацији дуалног модела доприноси њиховој већој конкуренцији, на посредан начин они ће имати бенефите од могућности да учествују у образовању својих потенцијалних запослених и на тај начин практично обаве селекцију кандидата за посао пре других послодаваца. Такође, иако такав ефекат није лако измерити, није безначајно напоменути да се нпр. Мађарска рекламира као добра дестинација за инвестирање, поред осталог, наводећи да њене високошколске установе нуде дуални модел студија.

Права и обавезе студената уписани на студије по дуалном моделу у односу на послодавце код којих се одвија учење кроз рад уређују се уговором о учењу кроз рад чији су обавезни елементи утврђени Нацртом закона. Материјално и финансијско обезбеђење студената утврђено је у самом закону.

Учење кроз рад представља специфичан однос између послодавца и студента и не може се упоредити са радом ван радног односа утврђеним Законом о раду.

Правни основ за плаћање доприноса и пореза за студенте који обављају учење кроз рад, садржан је у Закону о доприносима за обавезно социјално осигурање (чл.7, 11, 35 и 47) и Закону о здравственом осигурању (члан 22).

Порез се плаћа по основу Закона о порезу на доходак грађана у складу са чланом 85. став 2. тачка 10.

Пример калкулације трошкова за накнаду за учење кроз рад за послодавца:

- a. нето накнада 50.000 динара
- b. доприноси за ПИО $4\% = 2000$ динара
- c. доприноси за здравствено осигурање $2\% = 1000$ динара
- d. бруто накнада $a+b+c = 53.000$ динара
- e. опорезив доходак $(d - 20\% \text{ нормираних трошкова}) - 40\% = 25\,440$ динара
- f. порез на други доходак $e \times 20\% = 5.088$ динара
- g. укупне обавезе послодавца (без накнаде за превоз) $d + f = 58.088$ динара

5. КЉУЧНА ПИТАЊА ЗА АНАЛИЗУ ЕФЕКТА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Нацрт закона нема ефекте на животну средину.

6. КЉУЧНА ПИТАЊА ЗА АНАЛИЗУ УПРАВЉАЧКИХ ЕФЕКТА

Примена решења из Нацрта закона треба да допринесе афирмацији савета послодаваца као органа високошколске установе чија је основна улога везана за израду студијских програма.

С обзиром да Нацрт закона не уводи нова тела није потребно обезбедити додатне капацитете код органа надлежних за његово спровођење.

7. ДА ЛИ СУ СВЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ ИМАЛЕ ПРИЛИКУ ДА СЕ ИЗЈАСНЕ О ЗАКОНУ

У изради овог Нацрта закона све заинтересоване стране су имале прилику да се изјасне у току јавне расправе. Поред трибина одржаних у току јавне расправе, о представници Радне групе за израду Нацрта закона представили су решења заинтересованим привредницима на округлом столу које је организовала Привредна комора Србије, као и члановима надлежног одбора Социо-економског савета.

Јавна расправа о Нацрту закона спроведена је у периоду од 22.марта до 12. априла 2019. године.

Нацрт закона објављен је на званичној интернет страници Министарства просвете, науке и технолошког развоја и на Порталу е-управа, а заинтересована лица могла су у току периода трајања јавне расправе да своје примедбе, сугестије и предлоге доставе преко посебног формулара на е-мејл адресу dualne.studije@mpn.gov.rs са назнаком „Нацрт закона о дуалном моделу студија у високом образовању“.

Нацрт закона представљен је на трибинама које су одржане у Клубу народних посланика у Београду, 1. априла, од 13:30 до 15 часова, у ректорату Универзитета у Нишу 2. априла 2019. године од 13 до 15 часова и на Пољопривредном факултету Универзитета у Новом Саду, 11. априла 2019. године од 11 до 13 часова.

На е-мејл адресу dualne.studije@mpn.gov.rs послато је укупно 26 формулара са, примедбама, сугестијама и предлозима Нацрт закона.

Формуларе су доставили: Сања Радонић ЈП ЕПС; Филозофски факултет Универзитета у Београду; Срђан Дробњаковић Унија послодаваца Србије; Слободан Велинов Forma Ideale; Мина Тадић Nectar; Никола Илић Студенски парламент Правног факултета Универзитета у Београду - Ресор за националне мањине и студенте са инвалидитетом; Радмила Потих Тigar Tyres; Гордана Ђигић Универзитет у Нишу Филозофски факултет; др ум. Милета Продановић, ректор Универзитета уметности у Београду; Јелена Будимчевић Унија послодаваца; Зорана Стаменић Gebrüder Weiss d.o.o.;

Сергеј Мацура Филолошки факултет Београд; Јелена Манић Радоичић, Александра Ђуровић, Тамара Станојевић Београдска отворена школа; Александра Јанковић; др Миломир Мијатовић Висока техничка машинска школа струковних студија Трстеник; Јелена Јаковљевић Ernst Klett Prsenzlernen Osteuropa GmbH; Ања Петровић, Наташа Николић НИС а.д.; Јелена Рипић Демић Afrodite mode collection; Dirk Bantel и Зорица Сурла Panasonic Lighting Devices Serbia d.o.o.; Драгана Младеновић DTD Ribarstvo; Тања Бокун FKL d.o.o.; Александар Јанковић Robert Bosch d.o.o.

Радна група Министарства размотрила је све начелне и појединачне примедбе, сугестије и предлоге изнете током јавне расправе и достављене путем формулара.

Прихваћене су следеће примедбе, предлози и сугестије:

– Усаглашени су термини који се користе у Нацрту закона тако да се сада користи само термин активна настава, што је у складу са стандардима за акредитацију студијских програма;

– Предлог да се законом прецизније уреди број часова активне наставе на недељном нивоу прописивањем односа броја часова учења кроз рад и практичне наставе је оцењен као потребан, али да ову материју треба уредити стандардима за акредитацију, што је предвиђено чланом 5. став 11. Нацрта закона, а додата је и прелазна одредба која утврђује рок за доношење ових стандарда.

– Прихваћена је сугестија да се као обавезан елемент уговора о учењу при уређивању накнаде штете у случају отказа од стране послодавца, изузме отказ уговора до кога је дошло без кривице послодавца.

– Прихваћена је сугестија да се финансијско обезбеђење формулише процентуално у односу на основну зараду запосленог који ради на истом или сличном радном месту.

– С обзиром да је дат предлог да се код основних студија накнада за учење за рад исплаћује у нижем износу за почетне године а вишем за касније, овај члан је допуњен алтернативном одредбом да се накнада може исплаћивати и различито по годинама студија али да на нивоу студијског програма мора да буде 50% од основне зараде.

Нису прихваће следеће примедбе и сугестије:

– Да се у посебном члану пропише одговорност студената, високошколске установе и послодавца, с обзиром да је ова материја уређена на директан и индиректан начин кроз друге одредбе овог Нацрта закона а и у уговору о дуалном образовању и уговору о учењу за рад постоје обавезујући елементи који уређују одговорности и обавезе.

– Није прихваћена начелна примедба да доношење овог закона није потребно и да се концепт дуалног образовања исцрпљен у средњем стручном образовању. Разумљив је став да се дуални модел студија не може применити у свим научним, односно стручним и уметничким областима али бројни примери из најразвијенијих земаља европе доказују да је постојање услова за реализацију дуалног модела студија оправдано, посебно за техничко-технолошке науке.

– Није прихваћен предлог да се учење кроз рад дефинише као стручно усавршавање јер се ради о моделу реализације студијског програма у високом образовању чијим се завршавањем стиче квалификација високог образовања, тако да не може бити говора о стручном усавршавању.

– Није прихваћен предлог да се у Нацрт закона унесу одредбе којима би се „обезбеђивали услови за усавршавање студената са хендикепом према потребама тржишта рада као и за њихово запошљавање“, имајући у виду да је ова област уређена Законом о професионалној рехабилитацији и другим прописима из области запошљавања.

– Није прихваћена сугестија да се у овом тренутку да предност за организацију дуалног модела студија корз модул већ акредитованог студијског програма јер Нацрт закона равноправно третира све могућности за акредитацију, односно за добијање сагласности за организацију дуалног модела у оквиру већ акредитованог студијског програма без повећања броја студената.

– Није прихваћено да се дуални модел ограничи само на струковне студије већ је остављена могућност да се дуални модел примени и на академске студије.

– Није прихваћен предлог да се повећа број часова за учење кроз рад јер би то довело до преоптерећења студената.

– Није прихваћено да се максимално трајање учења кроз рад ограничи на 2000 сати на нивоу целог студијског програма, јер је став Радне групе да се евентуално ограничење максималног трајања учења кроз рад пропише стандардима за акредитацију.

– Није прихваћен предлог да се начин распоређивања студената пропише на начин да послодавци селекују студенте према томе који студент је задовољио њихове услове селекције. Концепт дуалног модела подразумева да

високошколска установа и послодавци сарађују и на изради студијског програма и на дефинисању посебних услова за студенте и сви ови услови треба да буду познати свим странама које учествују у реализацији дуалног модела пре почетка реализације учења кроз рад. На тај начин се унапред обезбеђује довољан ниво информисаности који треба да допринесе да поступак распоређивања доведе до поклапања жеља студената и послодаваца у највећој могућој мери.

– Није прихваћен предлог да се овим Нацртом закона пропише продужење радног односа за професора струковних студија који је стекао услов за пензију у трајању од три године, јер радни однос са наставним особљем није предмет овог закона већ системског прописа у овој области – Закона о високом образовању.

– Није прихваћен предлог да се спусти праг образовања за ментора код послодавца уколико има више година искуства. Неспорно је да искуство на радном месту доприноси бољем и ефикаснијем обављању радних задатака, али учење кроз рад представља део високог образовања где наставу изводе докторанди и доктори наука те је Радна група става да не би било промерено да студента обучава лице са нижим степеном образовања од оног за које се студент образује.

– Није прихваћен предлог да се овим Нацртом закона пропише обавеза накнаде штете послодавцу од стране студента у случају обнове године или уколико проузрокује штету. Учење за рад код послодавца је део дуалног модела студија у виском образовању и у функцији је стицања знања, вештина и ставова студента на путу до квалификације. Није примерено да се Нацрт закона бави накнадном штетом послодавцу уколико студент обнови годину. Послодавац у том случају може да раскине уговор о учењу кроз рад са студентом.

– Није прихваћена сугестија да се Нацртом закона пропишу услови за надокнаду штете од стране послодавца јер је то омогућено да се уради кроз уговор о учењу кроз рад.

– Није прихваћено да се пропише као обавеза да студент који заврши студије по дуалном моделу остане да ради код послодавца код кога је обављао учење кроз рад најмање 12 месеци јер би прописивање овакве обавезе било у супротности са концептом дуалног модела. Послодавац кроз учење кроз рад има прилику да утиче на професионални развој студента и да га прати и свакако може да му понуди да након завршетка студија остане, али не сме се заборавити да је сврха учења кроз рад пре свега стицање знања у практичном окружењу, а не везивање за послодавца код кога се та знања стичу.

– Није прихваћено да се брише одредба која као обавезан елемент уговора о учењу кроз рад прописује уређење заштите права интелектуалне својине и послодавца али и студента стечене на раду код послодавца. Радна група сматра да нема ничега спорног у уређивању ове материје уговором о учењу кроз рад.

– Није прихваћена сугестија да се Нацртом закона ближе дефинишу компетенције ментора код послодавца. Радна група је става да се не може у Нацрту закона на одговарајући начин формулишу компетенције ментора код послодавца с обзиром на различитости студијских програма, због чега је управо и студијски програм право место за њихово дефинисање.

– Није прихваћен предлог да се финансијко обезбеђење студената у дуалном моделу студија уреди на исти начин као за ученике у дуалном образовању јер то не би било праведно с обзиром на виши ниво образовања студена али и због обављања послова за које се тражи високо образовање.

– Иако је Радна група мишљења да би субвенције или пореска ослобађања у неком облику допринеле успостављању дуалног модела студија, оне се не могу уводити овим Нацртом закона нити прописима и области образовања већ изменама и допунама одговарајућих прописа.

8. КОЈЕ ЋЕ СЕ МЕРЕ ТОКОМ ПРИМЕНЕ ЗАКОНА ПРЕДУЗЕТИ ДА БИ СЕ ОСТВАРИЛО ОНО ШТО СЕ ДОНОШЕЊЕМ ЗАКОНА НАМЕРАВА

Подзаконски акти у надлежности Националног савета за високо образовање

	Подзаконски акт	Правни основ	Рок за доношење
1.	Стандарди за акредитацију студијских програма по дуалном моделу	Члан 5. став 11 и члан 36.	Шест месеци од дана ступања на снагу закона.
2.	Правилник о форми и садржају елабората који се подноси уз захтев за давање сагласности за организацију модула у оквиру акредитованог студијског програма за остваривање студијског програма по дуалном моделу	Члан 5. став 7 и члан 36.	Шест месеци од дана ступања на снагу закона.